

Etteradopsjonstilbudet i Danmark

Bufdir har innhentet informasjon om etteradopsjonstilbudet i de nordiske landene. Særlig vekt er lagt på Danmarks tilbud, både fordi Danmark har kommet lengst på dette feltet og fordi Stortinget i anmodningsvedtak 790 presiserer at en modell som den danske kan vurderes som ett alternativ.

1.1 Organisering

Etteradopsjonstilbudet i Danmark utvikles og administreres av Ankestyrelsen, som er sentralmyndigheten for internasjonale adopsjoner etter Haagkonvensjonene av 1993. At ansvaret er lagt til Ankestyrelsen er lovfestet i den danske adopsjonsloven.¹ Tilbudene gis til nasjonalt og internasjonalt adopterte, men ikke til stebarnsadopterte.²

Nedenfor beskrives de ulike etteradopsjonstiltakene som i Danmark tilbys adopterte og adoptivforeldrene.

1.2 Obligatorisk rådgivning til adoptivfamilier

I Danmark mottar adoptivforeldre tre timer obligatorisk rådgivning **før** hjemkomst med barnet, som så vidt mulig skal gjennomføres de siste 3 månedene før hentereisen. Denne rådgivningen er en forlengelse av utrednings- og godkjenningsforløpet. Adoptivforeldrene mottar også tre timer obligatorisk rådgivning **etter** hjemkomst med barnet, som skal være avsluttet nøyaktig 3 måneder etter at barnet er kommet til Danmark.

Denne obligatoriske rådgivningen både før og etter hjemkomst er lovfestet³ og gratis. Begge foreldrene må delta, dersom de adopterer sammen. Adoptivforeldrene må selv kontakte en PAS-rådgiver og avtale tid.⁴

¹ § 41 Stk. 2. Ankestyrelsen tilrettelægger rådgivningen og tilbyr den gjennom psykologfaglige rådgivere, der er tilknyttet styrelsen.

² § 41 Stk. 2. Ankestyrelsen tilrettelægger rådgivningen og tilbyr den gjennom psykologfaglige rådgivere, der er tilknyttet styrelsen.

³ Adopsionsloven (Lovbekendtgørelse nr 775 af 07/08/2019)

- § 25 d, stk. 1. Ved en adoption, der er omfattet af kravet om, at ansøgeren skal godkendes som adoptant, jf. § 4 a, skal adoptanten modtage adoptionsrådgivning umiddelbart før og efter, at det barn, som skal adopteres, tager ophold hos adoptanten i Danmark. Dette gælder dog ikke, hvis adoptanten af hensyn til barnet ikke har mulighed for at modtage rådgivning.
- § 25 d, stk. 2. En adoptant, der er omfattet af stk. 1, og som har bopæl i Danmark, kan anmode om yderligere adoptionsrådgivning i forbindelse med adoptionen.
- § 39 stk. 1. Kommende adoptanter skal modtage adoptionsrådgivning efter § 25 d, stk. 1, i adoptionsloven umiddelbart før, barnet kommer til den nye familie, og inden for en kortere periode efter, at barnet er kommet til familien.
- § 39 stk. 2. Hvis det på grund af en sags hastende karakter og af hensyn til barnet ikke er muligt at give rådgivning, inden barnet kommer til sin nye familie, kan Ankestyrelsen beslutte, at kravet i stk. 1 om adoptionsrådgivning umiddelbart før adoptionen eller den midlertidige placering kan fraviges.

⁴ Mer informasjon: <https://ast.dk/filer/born-og-familie/adoption/flyer-6obligatorisketimer.pdf>

1.3 Rådgivning 20 timer hos en PAS-rådgiver

Alle adoptivfamilier får tilbud om inntil 20 timer rådgiving hos en «post-adoptions-rådgiver (heretter PAS-rådgiver) for en egenandel på DKK 100 (som utgjør om lag NOK 140) pr time. Tilbudet gjelder både ved nasjonale og internasjonale adopsjoner og kan benyttes inntil barnet fyller 18 år. Formålet er blant annet å gi adoptivforeldrene bedre innsikt i hva som er generelt for alle adoptivbarn, og hva som er spesifikt for deres eget barns måte å reagere på. Målet er å gi foreldrene hjelp til å forstå hva barnet trenger for å bli så robust som mulig.

1.4 PAS-rådgivning ut over 20 timer

I særlige tilfeller er det mulig å få innvilget flere rådgivningstimer, for eksempel ved uforutsette og langvarige utfordringer med barnet eller livstruende sykdom hos én av foreldrene, som må forventes å utløse en livskrise også hos barnet.

Adgangen til å be om adopsjonsrådgivning ut over 20 timer er lovfestet i den danske adopsjonsloven.⁵

1.5 Individuell PAS-rådgivning til voksne adopterte

Ankestyrelsen tilbyr individuell PAS-rådgivning til voksne adopterte med adopsjonsrelaterte utfordringer. Ankestyrelsen vurderer konkret hver enkelt søknad og hvor mange timer som innvilges. Timer som ikke er brukt innen 6 måneder, bortfaller. Den adopterte velger selv blant Ankestyrelsens 20 godkjente PAS-rådgivere⁶ og betaler en egenandel på DKK 100 (ca NOK 140) pr time, direkte til rådgiveren.

1.6 Grupper for voksne adopterte

Dette er et gratis tilbud til voksne adopterte i alle aldre over 18 år. Gruppen møtes opptil 15 timer, 3-4 timer om gangen. Møtene holdes ca. én gang i måneden. Det er derfor vanskelig å si hvor lang ventetiden er. Deltakerne utveksler tanker, følelser, erfaringer og opplevelser, og diskuterer forskjellige relevante temaer underveis. En gruppe har ca. 8 deltakere i tillegg til to gruppeledere. Det skilles ikke mellom hvor deltakerne er adoptert fra. Dette betyr at nasjonalt adopterte og utenlandsadopterte kan delta i samme gruppe.

Deltakerne må fylle ut et skjema for å bli satt på venteliste til en gruppe, og en gruppe starter opp når det er nok påmeldte innenfor et geografisk område. Gruppene blir forsøkt sammensatt av deltakere med noenlunde samme alder og om de er foreldre selv. Deltakerne blir innkalt til en ½-times individuell samtale med gruppelederne før oppstart.

⁵ - § 25 d, stk. 2. En adoptant, der er omfattet af stk. 1, og som har bopæl i Danmark, kan anmode om yderligere adoptionsrådgivning i forbindelse med adoptionen.

- § 40 Adoptionsrådgivning efter § 25 d, stk. 2 i adoptionsloven er i udgangspunktet begrænset til 2 rådgivningsforløb. Det ene af disse forløb skal i udgangspunktet gives inden for en periode på 5 år efter, barnet er kommet til sin nye familie, mens det andet kan gives, indtil barnet er fyldt 18 år.
-
- § 41, stk. 3. For adoptionsrådgivning efter § 25 d, stk. 2, i adoptionsloven betales 100 kr. pr. time. Beløbet betales direkte til den psykologfaglige rådgiver, som yder rådgivningen.

⁶ Se nærmere omtale av PAS-rådgiverne under pkt. 1.9.

Deltakerne blir gjort oppmerksomme på at det er en forutsetning at de er villige til å høre hva de andre sier, og til å fortelle om seg selv og sine tanker. Det er også taushetsplikt innad i gruppen, som betyr at verken gruppelederne eller deltakerne skal gi personlige opplysninger eller uttalelser til andre utenfor gruppen.

1.7 Samtalegrupper for adopterte barn

Samtalegrupper for barn og unge i alle aldre med to PAS-rådgivere som gruppeledere startet i 2015. De eldste barna prioriteres først, fordi erfaringer viser at de har størst utbytte i forhold til sin identitetsutvikling. En gruppe har 8 deltakere og opptil 15 møter ca. hver 14. dag. Hvert møte varer 2 timer. Det er gratis å delta. Barna må meldes på av sine foreldre.

Formålet med gruppemøtene er at de adopterte barna lærer å kjenne seg selv og sine særlige utfordringer. På denne måten får de hjelp til å utvikle sin identitet, hvorav adopsjonen kan være en komplisert del av barnets historie. Eksempler på adopsjonsspesifikke temaer som tas opp er «min livshistorie, tanker og følelser om det å være adoptert, om å høre til, forholdet til venner, familie og skole, og å leve med sin særlige historie.»

Det blir også arrangert gruppemøter for foreldrene underveis, slik at de bedre kan støtte opp om den utviklingen som settes i gang hos barnet. Det siste møtet for barna holdes ca. et halvt år etter at gruppemøtene ble avsluttet. Erfaringene er at dette møtet gir gjensynsglede og tydeliggjør utviklingen som har skjedd for den enkelte.

Etter endt gruppeforløp, kan hver enkelt familie få en individuell samtale med en PAS-rådgiver som har vært gruppeleder, uansett barnets/ungdommens alder. Dette forutsetter at familien har flere rådgivningstimer til rådighet. Gruppeveilederen vil sammen med barnet prøve å formulere hva det er viktig at foreldrene vet mer om og deretter hjelpe barnet videre med.

Adoptivforeldrene kan ikke få rådgivning hos en PAS-rådgiver som samtidig er gruppeleder for barnegruppen som deres barn deltar i.

1.8 Andre etteradopsjonstilbud som tilbys i Danmark

- Ankestyrelsens temaettermiddager
- Grupper for enslige adoptanter (Sjælland) og enslige forsørgere (Jylland)
- PAS-undervisning rettet mot fagpersonale i barnehager, skoler, ansatte i kommunale tjenester mv.

Undervisningen har særlig fokus på barnets institusjonsliv og muligheter for tilknytning. Det legges vekt på forhold og perspektiver som den profesjonelle voksne skal være oppmerksom på i møtet med den adopterte og adoptivforeldrene.

Det tilbys gratis undervisning om adopsjonsspesifikke forhold til institusjoner, skoler, kommuner (saksbehandlere, psykologer og familieavdelinger, sosialforvaltninger og PPR kontorer), seminarer, universiteter mv. Det vil si til alle fagpersoner som kan ha nytte av denne kunnskapen. Det er undervisning av generell karakter. Det betyr at konkrete barn ikke kan drøftes, men konkrete utfordringer kan godt drøftes. Det er Ankestyrelsens erfaring at personalet på skoler og institusjoner også kan bruke kunnskapen til å imøtekomme alle barn som har hatt en vanskelig start på livet.

Undervisningen gis av PAS-rådgiverne. Undervisningen varer ca. 4 timer, er gratis og er målrettet mot to forskjellige grupper: Målgruppe 1 omfatter personale i institusjoner og skoler. Målgruppe 2 omfatter konsultativt personale inkludert psykologer, sosialrådgivere, støttepedagoger, talehørepedagoger, helsesykepleiere med flere.

1.9 Nærmere om PAS-rådgiverne i den danske modellen

De danske PAS-tiltakene utføres av 20 psykologer som arbeider fra egen praksis og er spredt utover hele Danmark. Den danske sentralmyndigheten for Haag93, Ankestyrelsen, inngår 3-årige kontrakter med PAS-konsulentene, som engasjeres som selvstendige oppdragstakere og dermed ikke er ansatt i Ankestyrelsen.

Alle nye PAS-rådgivere begynner med to dagers opplæring av Ankestyrelsens psykologfaglige leder på PAS-området og andre, som holder forskjellige foredrag og innlegg. PAS-rådgiverne får utlevert diverse faglig materiale. PAS-konsulentene blir etter kurset holdt løpende oppdatert, guidet og veiledet av den faglige lederen gjennom daglig skriftlig eller telefonisk kontakt mellom Ankestyrelsens psykologfaglige leder og PAS-rådgiverne. PAS-rådgiverne deltar på fire fulldags veiledningsdager, der Ankestyrelsen betaler PAS-rådgiverne lønn for å delta. På veiledningsdagene formidles adopsjons- og psykologfaglig kompetanse på området. Det er obligatorisk for PAS-rådgiverne å delta på disse veiledningsdagene.

Vilkår for å kunne få kontrakt med Ankestyrelsen om å være PAS-rådgiver er at de er psykologer og terapeuter med lengre terapeut-utdannelser og som har beskjeftiget seg med relevante faglige temaer. De skal ha kunnskap om traumer og identitetsproblematikk mv. For hvert gruppeforløp (barnegrupper, voksengrupper, eneadoptantgrupper mv.) har de to konsulentene som leder gruppen, ytterligere seks timers veiledning sammen med den faglige lederen.

Konsulentene avlønnes som beskrevet i kontrakten for de oppgaver som de utfører, og ut ifra hvor mange adopterte som velger de enkelte PAS-rådgiverne. Det er altså ikke tale om noen fast månedlig betaling til hver PAS-rådgiver.

Voksenrådgivning forvaltes på en litt annen måte, men fortsatt med avlønning for hver time som innrapporteres. Det er egenandel på 100 DKK pr time for alminnelig rådgivning og voksenrådgivning. Egenandelen betales direkte til PAS-rådgiveren.

1.10 Ressursbruk og økonomisk ramme for den danske modellen

1.10.1 I Ankestyrelsen

Personalressursene til etteradopsjonsarbeidet i Ankestyrelsen er:

- En konsulent ca 25 timer pr uke
- En faglig konsulent/psykolog 32 timer pr uke
- En regnskapsmedarbeider ca 15 timer pr uke
- En studentmedhjelper ca 15 timer pr uke

I tillegg bruker ledere, økonomi-, it- og analyseavdeling og Ankestyrelsens kurssekretariat tid på området, ca. 3 timer pr uke.

1.10.2 PAS-rådgiverne

Danmark opplyser at timebruken hos PAS-rådgiverne ute i felten” er som følger:

Tabell: Antall gjennomførte PAS-rådgivningstimer

	Rådgivningstimer per år		
	2019	2020	2021 (pr. 24-06-2021)
Obligatorisk PAS-rådgivning	385 timer	347 timer	170 timer
Alminnelig PAS-rådgivning	3.523 timer	2.908 timer	1.103 timer
Voksne PAS-rådgivning	1.901 timer	2.401 timer	1.375 timer
I alt	5.809 timer	5.656 timer	2.648 timer

Danmark betaler også PAS-rådgiverne for andre oppgaver enn individuell eller gruppevis PAS-rådgivning, f.eks. undervisning, utarbeidelse av materiale og arbeid med grupper. I tillegg kommer tid som går med til veiledning fra Ankestyrelsens psykolog. Dette beløper seg til (inkl. kjøregodtgjørelse) til om lag 6,7 mill. danske kroner per år.

I den danske finansloven er det avsatt 6,6 mill. danske kroner årlig (ca. 9,25 mill. norske kroner) til etteradopsjonstiltak årlig frem til 2024. Midler fra tidligere år kan overføres til forbruk året etter. Derfor er utgiftene i danske kroner som vist nedenfor i avrundede tall, noe høyere i 2020:

Etteradopsjonsrådgivning	DKK 6 000 000
Etteradopsjonsundervisning til fagpersoner	DKK 400 000
Obligatorisk etteradopsjonsrådgivning	DKK 320 000
Etteradopsjonsrådgivning til grupper	DKK 1 600 000
Etteradopsjonsrådgivning til voksne adopterte	DKK 1 900 000
Totalt	DKK 10 220 000 (ca NOK 14 500 000)